

Джерелом збагачення, урізноманітнення, увиразнення мовлення рекламного повідомлення є низка лексико-стилістичних засобів: синонімії, антонімії, омонімії, ономастична лексика та образні засоби мови (метафора, метонімія, паралелізм, епітет, порівняння, гіпербола).

Література

1. Арутюнова Н. Д. Метафора и дискурс. Вступительная статья / Н. Д. Арутюнова // Теория метафоры. – М.: Прогресс, 1990. – С. 6–18.
2. Галич О. Теорія літератури / О. Галич, В. Назарець, Є. Васильєв. – К., 2001. – 296 с.
3. Зірка В. В. Мовна парадигма маніпулятивної гри в рекламі: автореф. дисертації докт. філол. наук: спец. 10.02.02 «Російська мова» / В. В. Зірка. – К., 2005. – 34 с.
4. Пономарів О. Стилістика сучасної української мови / О. Пономарів. – К., 1993. – 65 с.
5. Bralczyk J. Język na sprzedaż / J. Bralczyk. – Gdańsk : Gdańskie Wydaw. Psychologiczne , 2004. – 146 s.
6. Kurkowska H. Stylistyka polska / H. Kurkowska, S. Skorupka. – Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2001. – 406 s.
7. Majczak-Burek Łucja. Sposoby budowania «atmosfery» w języku prasowej reklamy kosmetyków / Łucja Majczak-Burek. – Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2001. – 106 s.

Антоніна Білоус

УКРАЇНСЬКІ ТА ПОЛЬСЬКІ ФРАЗЕОЛОГІЗМИ З КОМПОНЕНТОМ НА ПОЗНАЧЕННЯ ЧУТТЄВОГО СПРИЙНЯТТЯ ЛЮДИНИ

Порівняння українських та польських фразеологізмів потребує детальнішого поглиблення, оскільки проблеми лінгвістичної семантики отримали новий імпульс в аспекті когнітивного підходу вивчення мовного матеріалу. Питання семантики, структури, класифікації фразеологічних одиниць детально розроблені такими видатними мовознавцями, як В. Виноградов, Л. Булаховський, В. Нікітін, О. Реформатський, А. Смирницький, Л. Сміт, О. Федоров та інші. Услід за О. Куніним, О. Смирницьким, І. Чернишевою, фразеологічну одиницю (далі – ФО) визначаємо як нарізнооформлену сполуку слів, що характеризується стійкістю та ідіоматичністю.

Семантика фразеологізмів української та польської мов з компонентом на позначення чуттєвого сприйняття не досліджена лінгвістами, у той час, як існує потреба пояснити, яким чином відбувається адаптація слів на позначення чуттєвого сприйняття у межах ФО у споріднених мовах. Зіставлення результатів дослідження в українській та польських мовах дає змогу скласти уявлення про особливості світосприйняття українців та поляків.

Метою дослідження є здійснення зіставного аналізу ФО української і польської мов з компонентом на позначення чуттєвого сприйняття людини.

Для визначення семантичної структури досліджуваних фразеологізмів нами було використано **метод** компонентного аналізу; зіставний метод застосовано з

метою встановлення спільних та відмінних рис досліджуваних одиниць. Для порівняння кількісних показників вжито прийом кількісних підрахунків.

Матеріалом для аналізу послуговували фразеологізми, вибрані із словників (47 фразеологізмів української мови та 74 фразеологізми польської мови).

Дослідивши зібраний матеріал з компонентом на позначення чуттєвого сприйняття людини, ми встановили, що у деяких фразеологізмах ці слова вживаються у прямому значенні (13 одиниць): *пропускати повз вуха* «Не реагувати на те, що говорять»; *різати слух* «Неприємно вражати слух своїм грубим, різким або невправним звучанням» [11]; *coś nie ma smaku, jest bez smaku* «Coś jest niesmaczne, źle przyrządzone, mdłe, bez przypraw»; *zapachniało czymś* «Coś jest bliskie, zanosі się na coś, zwykle na coś nieprzyjemnego» [13], але більшість з них метафоризується (88 ФО): *собачий нюх* «Хто-небудь має здатність легко схоплювати, підмічати, розуміти, знаходити і т. ін. щось приховане, таємне»; *не бачити смáленого вóвка* «Бути недосвідченим, не зазнавати труднощів, випробувань у житті» [11]; *psi węch* «Wyjątkowa domyślność, bystra orientacja; spryt, intuicja»; *ogłądać się na kogoś, na coś* «Liczyć na kogoś, na coś lub spodziewać się od kogoś pomocy» [13]. Вони можуть називати ментальні процеси, почуття, досвід, ставлення людини до інших осіб, до певних предметів, явищ тощо.

Слід зазначити, що у польській мові набагато більше фразем з компонентом на позначення **зорового сприйняття** (51 ФО), ніж в українській мові (27 ФО). Як в польській, так і в українській мовах серед ФО з компонентом на позначення зорового сприйняття людини можемо виділити такі підгрупи: *спосіб, напрямок, емоційні стани й почуття*. Лише серед польських фразеологічних одиниць є такі, що називають *властивість зору, погляд один на одного, ставлення, увагу, спосіб життя, ситуацію*. Показово, що лише у польській мові виокремлюється підгрупа, у якій фразеологізми позначають *спосіб життя* (*patrzeć, zagłądać komuś do kieszeni, w kieszeń* «Przesadnie interesować się czyimiś dochodami») [13], *ставлення* (*patrzeć na kogoś, na coś, w kogoś, w coś, wpatrywać się w kogoś, w coś jak w święty obraz, obrazek, jak w tęczę*) [13]. Натомість в українській мові ФО з компонентом на позначення зорового сприйняття характеризують *життєвий досвід* людини: (*бачити віди, не бачити смáленого вóвка*) [11].

Багато фразеологізмів української та польської мов на позначення зорового сприйняття мають додаткове значення «дивитися з неприязню, ворожо», тобто містить яскраве емоційне забарвлення. Найчастіше це негативна оцінка. Оглядання з неприємними емоціями: *спопеляти очіма (зóром)* «Дуже гнівно, презирливо дивитися на кого-небудь»; *обнікати [своїм] поглядом* «Пильно дивитися на когось, на щось, виражаючи своє ставлення (перев. негативне)» [11]; *patrzeć, spoglądać spode łba, bykiem* «patrzeć, spoglądać nieufnie, wrogo, ponuro, mając pochyloną głowę» [13]; *spojrzeć, patrzeć wilkiem* «Spojrzeć, patrzeć wrogo, z niechęcią, nieprzychylnie» [11]. Лише один польський фразеологізм має *позитивне* забарвлення: *przyjemny dla oka* «Dostarczający miłych wrażeń wzrokowych, oglądany z przyjemnością» [13].

Також можна спостерігати багатозначність деяких ФО цієї групи. Наприклад, у таких фразеологізмах, як: *огляд́атися на за́дні колéса*. 1. «Повертатися в думках до минулого, зважати на те, що було раніше.»; 2. «Діяти обережно, обдуманно, розумно» [11]. В одному випадку польський фразеологізм передає значення не зорового сприйняття, а, навпаки, його відсутність, уникання з причини сорому *unikać czyjeś wzroku, spojrzenia, czyichś oczu* «*Nie patrzeć komuś w oczy, np. z powodu zakłopotania, wstydu*» [13].

Досліджуючи семантичну групу «**Слухове сприйняття**», ми з'ясували, що одиниці цієї групи також відрізняються за кількістю, значенням, та поділом на підгрупи у порівнюваних мовах. Тут, навпаки, переважають фразеологізми української мови (10 ФО), а в польській мові їх всього 5. Українські ФО ми поділили на такі підгрупи: **власне слухове сприйняття** (*пропускати повз ву́ха*) [11], **зникнення** (*ані слуху, [а́ні] ні духу.*) [11], **інтуїція** (*нутро́м (се́рцем) чу́ти*) [11]. Польські фразеологізми з компонентом на позначення власне слухового сприйняття відзначаються своєю неоднорідністю. Кожна ФО вказує на своєрідний спосіб слухового сприйняття, як, наприклад: **якість слуху** (*zamienić się w słuch* «*Słuchać bardzo uważnie, słuchać czegoś z ciekawością, z zainteresowaniem, w skupieniu*» [13]), **властивість слуху** (*grać, zagrać, śpiewać, zaśpiewać itp. ze słuchu* «*Grać, zagrać, śpiewać, zaśpiewać itp. melodię zasłyszaną i zapamiętaną, bez korzystania z nut*» [13]), **інтуїція** (*psi węch* «*Wyjątkowa domyślność, bystra orientacja; spryt, intuicja*») [13], **мовна поведінка** (*powiedzieć coś komuś do słuchu* «*Ostro do kogoś przemówić, nawymusić komuś*» [13]). Як бачимо, національна специфіка полягає у тому, що лише в українській мові ФО з компонентом на позначення слухового сприйняття позначає зникнення, а в польській – спосіб вираження слуху.

Значно відрізняються за складом та кількістю фразеологічні одиниці з компонентом на позначення **одоративного сприйняття**. Ми виокремили 6 українських ФО і 8 польських ФО.

Українські фразеологізми позначають: **інтуїцію** (*соба́чий нюх* [11]), **передчуття** (*пахне карбованцями, пахне смаленим* [11]), **відсутність речей** (*І близько не пахнути* [11]), **близькість до смерті** (*землею пахнути* [11]) **та стан** (*діло тютюном пахне*).

ФО польської мови виражають **передчуття** (*zapachniało czymś, coś niedobrze pachnie*) [13], **загрозу** (*(coś) pachnie prochem, coś pachnie czymś* [13]), **якість речей** (*coś na milę pachnie czymś, coś pachnie naftaliną* [13]), **бажання** (*coś komuś pachnie* «*ktoś ma na coś ochotę, coś kogoś nęci, pociąga*» [13]).

Група «**дотикове сприйняття**» в українській мові містить фразеологізми, що **позначають дію** (*і пале́цем не торка́тися* [11]), **вираження почуття** (*торкати ду́шу (се́рце)* [11]). У польській мові такі ФО позначають **власне дотик** (*dotknąć się czegoś, nie dotknąć czegoś, dotknąć ustami, nie dotykać jedzenia* [13]), **непритомність** (*upaść, leżeć bez zmysłów* [13]), **життєві труднощі** (*ktoś dotknięty chorobą, kłopotami itp* [13]). Семантична група «**смакове сприйняття**» в обох мовах значно відрізняється за значенням, кількістю, сферою вживання. Так, ми виокремили в українській мові 2 ФО на позначення **власне смаку** (*що [й] [можна] язїк (язика́)*

*проковтнути, Zi смаком [11]), відчуття (доброти смаку [11]). У польській 13 ФО, що позначають **власне смак** (*coś nie ma smaku, jest bez smaku* «*Coś jest niesmaczne, źle przyrządzone, mdłe, bez przypraw*» [13]), **апетит (чи його відсутність)** (*jeść, zajadać, wcinać itp., aż się (komuś) uszy trzęsą* «*Jeść z apetytem, łapczywie*» [13]), **особливості поведінки під час споживання їжі та процес приготування** (*przyprawić coś (potrawę), dodać czegoś (do potrawy) do smaku, dla smaku* «*Przyprawić potrawę dla nadania jej określonego lub dobrego smaku*» [13]), **спрагу** (*język komuś przysycha do podniebienia* «*Komuś bardzo chce się pić, ktoś odczuwa pragnienie*» [13]), **стосунки між людьми** (*zjeść z kimś beczkę soli* «*Znać się dawno, długo, dużo wspólnie przeżyć*» [13]).*

Отже, зіставивши фразеологізми досліджуваних мов, можна стверджувати, що польські фразеологізми з компонентом на позначення чуттєвого сприйняття відрізняються більшою різноманітністю значень. Найбільшу групу в обох мовах складають фразеологізми з компонентом на позначення зорового сприйняття. Серед них також найчастіше зустрічаються багатозначні. Це ілюструє твердження, що люди найбільше сприймають світ за допомогою зору, а в процесі спілкування виникає потреба саме в зорових контактах. Слід взяти до уваги, що багато залежить від ментальних особливостей людей, від способу вживання даних фразеологізмів.

Також слід зазначити, що поляки надають більшу перевагу їжі, її смаку та характеру споживання, тому компонент на позначення смакового сприйняття у складі польських фразеологізмів найчастіше виступає у прямому значенні. Натомість в українців фразеологізми з компонентом на позначення смаку вживаються для позначення вишуканості, уподобань людини: *до смаку* «*Подобається, імponує кому-небудь; гарно, вишукано; відповідно до чийхось уподобань*» [11]. Деякі з них також позначають апетит: *зі смаком* «*З великим апетитом*» [11].

Порівнюючи семантичні групи фразеологізмів української та польської мов з компонентом на позначення чуттєвого сприйняття людини, можна сказати, що вони відрізняються не тільки кількістю, але й багатством семантичного значення. Перспективою дослідження може бути аналіз приказок та прислів'їв обох мов з компонентом на позначення чуттєвого сприйняття людини.

Література

1. Авксентьев Л. Г. Фразеологична одиниця як предмет фразеології та її основні ознаки / Л. Г. Авксентьев // Мовознавство. – 1979. – № 5. – С. 13–17.
2. Баран Я. А. Фразеологія: знакові величини. Навчальний посібник для студентів факультетів іноземних мов / Я. А. Баран, М. І. Зимомря, О. М. Білоус. – Вінниця : Нова Книга, 2008. – 256 с.
3. Білоноженко В. М. Про особливості фразеологічного значення / В. М. Білоноженко // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kulturamovy.org.ua/KM/pdfs/Magazine21-15.pdf>
4. Селіванова О. О. Нариси з української фразеології (психокогнітивний та етнокультурний аспекти): [монографія] / О. Селіванова. – К. – Черкаси : Брама, 2004. – 276 с.
5. Ужченко Т. Г. Значення фразеологізму. Походження і будова фразеологізмів // Ужченко Т. Г. Дидактичний матеріал з української мови. Лексика і фразеологія. – К. : Либідь, 1995. – С. 208.
6. Чабаненко В. А. Основи мовної експресії / В. А. Чабаненко // – К. : Українська енциклопедія,

- 2000. – 752 с.
7. Яковенко Л. І. Явища нематеріального світу в українських та польських фразеологізмах на позначення *появи – зникнення* / Л. І. Яковенко // Компаративні дослідження слов'янських мов і літератур. Пам'яті академіка Леоніда Булаховського : Збірник наукових праць. – Випуск 16. – К., 2011. – С. 206 – 214.
 8. Chlebda W. W stronę frazeologii pragmatycznej / W. Chlebda // Poradnik Językowy. – z. 2. – 1997. – S. 1 – 10.
 9. Współczesny język polski / [pod red. J. Bartmińskiego]. – Lublin : wyd. Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, 2010. – 695 s.
 10. Словники України / за ред. А. В. Широкова. — К. : Довіра., Український мовно-інформаційний фонд, 2001 – 2010. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://corp.ulif.org.ua/dictua/>
 11. Універсальний словник-енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://slovo-pedia.org.ua/>;
 12. Słownik frazeologiczny języka polskiego : W 2 t. / Pod. red. S. Skorupki : T. 1. – 2. – Warszawa, 1967 – 1968.
 13. Uniwersalny słownik języka polskiego : W 4 t. / Pod red. S. Dubisza / – T.1. – 4. – Warszawa, 2006.

Наталія Бойчева

РЕАЛЕМА *СИТО* В КУЛЕВЧАНСКИЯ ГОВОР

С. Кулевча се намира в Саратовски р-н (от 1946 г. до 1995 г. – Колёсное), основано е през 1830 г. от българи-тракийци, които се преселиха от с. Кюлевча Шуменско, където отдавна живеели и тракийци. Сега в това село живеят носители на т.н. съртски говори, а говорят на с.Кулевча, според даните на АБГ, принадлежи към тракийските *о*-говори.

Най-характерните черти на кулевчанския говор са:

1. Югоизточен тип на произнасянето на ятовата гласна: *л'ато-л'атен; б'ал-б'али; ц'ал-ц'али*.

2. Преметното ударение имат съществителните имена от ср.р. и глаголите в сегашно време и повелително наклонение: *месу, с'ану, л'ату, вр'ами; донеса, занеса, печа, умра, копам, испрата, донеси, занеси и др.*

3. Стабилност на консонант *х* (в началото, в средата и в края на думата): *хора, хубаву, хапка, харесвам, бахур, дрехи, сух, глух, кужух.*

4. Лично местоимение за 1л. ед.ч. – *йас* (бълг. *аз*): *йас п'айа, йас напрайх, йас дуйдех, йас стоиа, йас мисла*; и притежателно местоимение за 3л. ед.ч. – *незин, незина, незину: тва незина плат'а, удийалту а незину, незин'а брат утиди ф армийта.*

5. Спомагателен глагол съм в 3л. ед.ч. – *а* (бълг. *е*): *а гул'ам, а при викноту, а гори, а фъф Адес.*

В ЛСГ «Покъщнина» определихме маркери на кулевчанския говор, които са: *сайа* «стая, където съхраняват продукти», *бурде* «помещение, където се намира пещ», *пат* «легло», *синийа* «софра», *кананка* «канапе, вид диван», *угнидалу* «огледало», *намурга* «намирам», *хайат* «втора стая: след залата и пред малката стая», *кастрон* «голяма дълбока паница», *катанец* «кофар» и др., в ЛСГ «Накити» – *интишия* «желязна гривна».